

כבשי דרחמנא למה לך. עכ"פ הראיתיך לדעת בני דוגמא לנידון שלפנינו, אשר מזה תבין שאין לאדם להקשות קושיות כמו אלה על מעשה אלקינו, כי גבהו דרכיו מדרכינו ולא מחשבותיו מחשבותינו, והעיקר כי האמת עד לעצמו כי המה שלוחי דרחמנא, ושתוק ואל תקשה קושיא לאלקינו. ודי לחכימא ברמיזא.

ואם תרצה אראך ביותר מבואר דבוני הארץ האלה אשר הם בעיניך כרשעי ישראל ח"ו, כי הם הם המבשרי דגאולה, ועליהם רומז הש"ס דחולין הנ"ל למבשרי הגאולה. דרבינו הקדוש בספר הקדוש נועם אלימלך [נה, ג] מכנה את רשעי ישראל בשם עופות טמאים, וכתב עפ"י הקבלה דהמה העופות טמאים הנוכר בתורה¹⁷. ועפ"י זה הענין מבואר בהדיא, דחכמי הש"ס גילו לנו דסימן דגאולה יבוא לנו ע"י עופות טמאים, ורשעי ישראל המה העופות טמאים עפ"י הקבלה, א"כ הרי לך בני דכך באה בקבלה, וכמו שאמרו בש"ס 'גמירי', ועל הקבלה אין להקשות מידי, וכמו דאמרו בש"ס הרבה פעמים 'אם קבלה נקבל', ואין להקשות מידי. והבן כי זה בירורא דמלתא, ואקוה בני שינוח דעתך בזה, וד"ל¹⁸.

— ג —

אך בני, חוץ ממה שכתבתי למעלה להניח דעתך בתמיהתך הגדולה דאיך יתכן שהקב"ה יתחיל ^{אוצר החכמה} הגאולה ע"י עוברי רצונו וע"י אנשים דאין ניכר בם שום לחלוחית של יהדות ח"ו, העיר ה' את לבי לתת טעם לשבח בזה אף לדעתינו הקצרה. ואקדים לך גמרא דסנהדרין [צו, ב] על פסוק "אם יתמהמה חכה לו" [הבקי ב, ג], שמא תאמר אנו מחכין והוא אינו מחכה, תלמוד לומר [ישעיה ל, יח] "לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם", (ופירש רש"י: 'יחכה ה'', הוא עצמו מחכה ומתאוה שיבוא משיח). וכי מאחר שאנו מחכין והוא מחכה, מי מעכב, מדת הדין מעכבת, עכ"ל הש"ס הנצרך לענייננו. הרי לך שהשי"ת מחכה ואנו מחכים על הגאולה, ורק מדת הדין עומדת ומעכבת. והנה מבואר בספרי המקובלים, שבעת שהשי"ת רוצה לעשות איזה דבר גדול בעולם שנוגע לעליונים בשמי שמים ולתחתונים בארץ, אז השי"ת מעטף דבר זה בכמה מיני עיטופים, ואפילו באמצעים שאינם נאים ועוד הן כעורים, כדי שלא ירגישו בזה הדינים והמקטרגים, ואלמלי היה נעשה בפומבי תיכף היה עולה המקטרג לקטרג ומדת הדין היה מעכב בדבר.

מן הארץ" [שמות א, י], שבזמן שישראל בירידה התחתונה הם עולים, ראה מה כתיב 'ועלה מן הארץ'. אמר דוד [תהלים מד, כו] "כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו", אותה שעה [שם פסוק כז] "קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך", עכ"ד המדרש. ועל זה מרמז הש"ס 'והוא דיתיב אארעא', היינו דקרן ישראל נגדע ונשפל עד לארעא. אז אתי משיחא. כו נראה לי.

17. עיין בכור שור בב"ק [צב:] ותורת חיים בפרק חלק, דג"כ כתבו כן עפ"י הקבלה, ויען שאני כותב כעת בלי ספרים במחיצתי כי אני בגלות פה עיר הבירה וטמון בירכתי הבית במקום מוצנע, אי אפשר לי לציין המקומות בספרים הנ"ל.

18. ואגב אומר על מה דקפיד הגמרא דווקא דאי יתיב אארעא אתי משיחא, דמרמז על מה שאמר במדרש רבה שמות א. טו בפסוק 'ועלה

וזה לשון הש"ך על התורה בפרשת וישב [בראשית לח, יא]: שמעתי בשם הר' יעקב ארי"ז ז"ל שקיבל מרבותיו, למה היחס והשררה והמלכות של ישראל יהיה על זה הדרך, שהרואה יראה שח"ו יהיה צד ממוזרות. עיי"ש שחשב כל השתלשלות של משיח שהיה על דרך מכווער ופריצות. אלא שעשה הקב"ה כן כדי להביא מלך המשיח בהיסת הדעת, כדי שלא יקטרג המקטרג, כמו שאמר בזה, ולזה רמזו ז"ל [סנהדרין צו, א] נחש מציאה משיח באין בהיסת הדעת של מקטרג, ועשה הקב"ה כן כדי שיסיח השטן דעתו ויאמר השררה והמשיח לא יבואו אלא מהיחס והקדושה ולא יבוא על זה הדרך, עיי"ש שהאריך בזה.

ועיי' ג"כ בסה"ק מגיד מישרים [פ' ויגש] דהמלאך גילה לרבינו הבית יוסף הטעם דאיצטריך דוד ומלכא משיחא דייתו מרות המואביה, משום דע"י כך אית להו תוקפא לאתקפא על ההוא סטרא, עכ"ל. וכן כתב בסה"ק נועם אלימלך בפרשת וישב [ד"ה וישבו לאכול], דכל דבר שאדם רוצה לשבר כוחו צריך לשבר בדוגמא מיניה וביה, עיי"ש. והן הן ממש כדברי המגיד מישרים הנ"ל.

ועיי' עוד בנועם אלימלך פרשת קרח [ד"ה וידבר] בביאור דברי המדרש [רבה, מא, א] בפסוק "מצאתי דוד עבדי" [תהלים פט, כא], היכן מצאו, בסדום. וכתב דנראה שהוא על דרך דאיתא בספרי המקובלים הטעם דלמה יצא אברהם מתרת, וכן כמה צדיקים הקדושים יצאו מאבות הטומאה. ופירשו, מחמת שהמקטרגים החיצונים בראותם הנשמה העליונה וגבוהה אינם מניחים לה לצאת לעולם ועושים כל התחבולות לעכבה. מה עושה הקב"ה, נותן אותה בגוף טמא ואז מניחין אותה, ועי"ז באה הנשמה בעולם, כי גם הם בראותם שיורדת למקום טמא סוברים שבוודאי אי אפשר שתעלה במעלות קדושים ומניחים לה לצאת, עכ"ד הקדושים. וכן הוא באלשיך על רות ובאיגרת שמואל על רות, דאי אפשר לדבר גדול בקדושה להשתלשל אלא ע"י עבירה, עיי' בדבריהם¹⁹.

נכתב בשביל דוד, השגיח הכתוב על כבודו של דוד בכל סדר היחוס, וכמו שכתב רש"י שם בפסוק "בני יצחק עשו וישראל" [שם פס' לד], וז"ל: מפני כבודו של דוד אמר 'ישראל' ולא 'יעקב'. ועתה אחר זה יגדל התימה של רש"י למה כתב הקרא 'ותמר כלתו' וכו' האיך מזכיר גנות זקנתו של דוד, והיא תימה גדולה, ובטח דתמיהת רבינו בתמיהתו דלא הוה ליה להזכיר תיבת 'כלתו' רק יכתוב סתם 'ותמר ילדה לו את פרץ ואת זרח'. דאם שלא לכתוב כלל מלידת פרץ וזרח ליהודה, זה אי אפשר, כיון דהם עיקר יחוסו של דוד שבא מהם. אלא ודאי דכוונתו היה שלא היה להכותב

¹⁹. ודע דכמה שהבאתי בפנים בשם גדולי המקובלים דאורו של משיח יען דגבה מאד לא היה יכול להשתלשל למטה רק ע"י מעטיפים מכווערים כדי להתגנב מפני המקטרגים, יתיישב מאד תמיהת רבינו רש"י בדברי הימים [א' ב, ד] בפסוק "ותמר כלתו ילדה לו את פרץ ואת זרח", וז"ל: תמיה אני האיך מזכיר גנות זקנתו של דוד, עכ"ל הק'. ונראה לתרץ תמיהת רש"י ז"ל, דבתחילת הספר [שם א, א] כתב רבינו ז"ל דעזרא כתב ספר היחס הזה ע"י חגי זכריה ומלאכי והכל בשביל יחס דוד המלך, ולפיכך יחסם מאדם עד אברהם ומאברהם עד דוד. ובשביל שכל הייחוס

וכן עיין בספר גבורות ה' לרבינו מהר"ל מפראג [פ"ח, ד"ה ותביאהו] ואעתיק את לשונו הקדוש²⁰, וזה לשון רבינו ז"ל: ועוד יש לך להבין, כי מלכות ישראל הקדושה שיש לה מדריגה אלוקית פנימית, היא צומחת מתוך מלכות בלתי קדושה, שכך ראוי למלכות שיש לה מעלה אלוקית, מעלה פנימית. והכל רמזו במה שאמר [יחזקאל כה, יח] "ואוציא אש מתוכך", כי יציאת הקדושה הנמשלת באש לדקות האש, תצא מתוך דבר חול ושורף את הכל. וכן תמצא שהפרי כאשר הוא בלתי נשלם הוא בתוך הקליפה, עד שהפרי גדול ועומד על שלימותו, ואז כאשר הפרי גדול נפסדה הקליפה מכח גידול הפרי, שכל דבר שיש לו מדריגה פנימית הוא יוצא מתוך דבר שהוא חיצון לו. ולכך היה גדל משה רבינו ע"ה בבית פרעה, להיות יוצאת המדריגה אלוקית שהיה למשה מתוך דבר החמרי, דאל"כ לא היה אל הנבדל מדריגה פנימית. והבן הדבר כי הוא עמוק מאד, והוא ידוע למי שיודע בענין דברים הנבדלים היוצאים ומתעלים מתוך דברים החמריים, וכן משיח יושב במדינת אדום. עד כאן דבריו האלוקיים. הרי כל דברי רבותינו גדולי עולם הנ"ל עולים בקנה אחד, שכל דבר גדול צריך לצאת מדברי חול, ואז עולה ונתעלה למעלה ולמעלה, והכל הוא להתגב מן המקטרגים שיבוא להם בהיסח הדעת.

[אח"כ 1234567]

והנה כבר הבאתי למעלה [אות י] דגאולתנו העתידה יהיה קימעא קימעא, ותחילה נקבץ עליה ולעשות ממנה יישוב ויהיה זאת ברשיון המלכיות, כמבואר ברמב"ן בשיר השירים [ה, ג] וברד"ק תהלים [קמו, ג], וכן היא בירושלמי [מע"ש פ"ה ה"ב], מובא בתוס' יו"ט [שם מ"ב] ובשל"ה [בית דוד קמא, סימן רסו], כאשר אבוא בזה באריכות אי"ה בפרק הבא (ועיין צרור המור לחמיו זקינו של מרן הבית יוסף בסוף פרשת וישלח [ד"ה ולכן] שכתב ג"כ כן), ועתה נראה, כבר הבאתי מש"ס דסנהדרין [צו, ב] דהקב"ה רוצה ואנו רוצים רק המדת הדין מעכב, מזה

כך לעילא לעילא עד גבהי מרומים, מוכרח היה להעליטו במכסה לא יפה, נמצא דזה שבתו באמת הגמור ואין כאן גנות כלל וכלל לא. ומיושב היטב תמיהת רבינו רש"י, והדברים כנים ואמיתיים. ודו"ק.

20. כי דבריו הקדושים מפיצים אור על הנעשה בזמנינו בארץ ישראל, אם שנעשה ע"י פועלים בעלי החומר במדה גדולה מאד ובגשמיות רבה, אעפ"י כן יהיו מביאים למדריגות אלוקית גדול, וח"ו לרחקם ולמונעם במפעלם, כי אדרבה לקרב אליהם בכל מה דאפשר ולהיות בסייעתם, כי זה רצון אלוקי להיעשות דוקא כן, ותכליתו ויסודתו בהררי קודש להשתלשל מאלו הפועלים ענין נורא ונשגב מאד, אשר הוא תכלית עתידותינו הגדולה והרמת קרן של האומה הקדושה, אשר עליה ניבאו כל נביאינו הקדושים.

להזכיר תיבת 'כלתו', דבתיבת 'כלתו' הוא גנות לזקנתו של דוד. וזה ברור בכוונתו של רבינו רש"י. ונראה דבמה שהבאתי בשם המקובלים דהיה מוכרח להעטיף לידת משיח במעטה מכוערה, כמו מעשה לוט ותמר ואינך, א"כ עיקר ביאת אור של אדונינו דוד לעולם הזה היה ע"י שהיתה תמר כלתו של יהודה. ולולי זה לא היה בכוחה להוליד את פרץ ואת זרח, וגם היה מעוכב ביאת דוד לעולם הזה. וכיון דעיקר בסדר היחס הזה להודיעני איך היתה ביאתו לעולם, והך סיפור כלתו הוא העיקר בסיפור ביאת דוד לעולם הזה, על כן לא היה הכותב חושש על הגנות שיש בתיבה זו, כיון דהוא הוא העיקר בסיפור היחס של ביאת אדונינו אלינו.

ועוד יותר יש לומר דלא הוי גנות כלל, דמתוך גנותו בא לידי שבתו, דיען דאורו גדול כל

אנו רואין שהשטן עומד ואורב עלינו תמיד לעכב את הגאולה, ובשעה שבונים את הארץ להקים השכינה מעפרה הוא הריסה וירידה להסטרא אחרא כידוע. והנה אם ההתחלה של הבנין היה נעשה תיכף מאנשים חרדים ויראי ה' והיה נגלה לעיני כל כי יבנה שם עיר ה' - ונקח לדמיון, אם היו הראשונים בהתנועה של הבנין לבנות ולהפריא את הארץ כמו רבינו מבעלזא ומשינאווא ומגור וממונקאטש ומשאר צדיקי הדור, הכי היה אפשר להתגנב ממדת הדין ומצד הסטרא אחרא דבאנו לעשות להם קץ ותכלה ולשבר כוחם עד לעולם ועד, והלוא בוודאי היו מדת הדין וכל הסטרא אחרא יודעים ומבינים מה שרוצים לעשות צדיקים אלו בתנועה זו של בנין הארץ, ותיכף היה עולה מדת הדין לקטרג והיה מעכב על ידיהם.

וכמו שהיה באמת בימי רבי יהושע בן חנניא, כמבואר במדרש רבה תולדות [ב"ר סד, י] דבימיו נתן המלך רשות לעלות לא"י ולבנות ירושלים ובית המקדש, ורבי יהושע בן חנניה בירר שני עשירים ליתן המעות על זה, והתחילו במלאכה, ולבסוף נתבטל ע"י קנאת הגוים, עיי"ש. ובוודאי יען שרבי יהושע בן חנניה היה עומד בראש והסטרא אחרא הכירו בו את מתנגדם הגדול, על כן קטרגו ועיכבו בדבר. ואפשר דזה היה ג"כ הגרם בימי דון יוסף הנשיא שהזכרתי לעיל [אות יא] דהיה צדיק מפורסם וגדול הדור בתורה ובצדקות, על כן קטרגו עליו הסטרא אחרא וכת דיליה עד שביטלו את הדבר.

וכן עתה בזמנינו, אלמלי היה ההתחלה יוצא מכת של צדיקים, אז לא היה יכול להיות בהיסח הדעת של המקטרג, ועי"ז היה בטל כל הדבר ולא היו יכולין להתחיל כלל אפילו לדבר מאיזה תנועה של בנין הארץ, כי תיכף היה כמו נפל בל חזו שמש. והבורא כל עולמים שהיה רוצה באמת שיהיה אתחלתא דגאולה, והתנאי הראשון לגאולה הוא לבנות את הארץ וכמו שכתבתי למעלה, ושיעשו עכ"פ ההתחלה בזה, ואח"כ כשכבר נעשה ההתחלה יהיה מתנוצצת והולכת, ושוב לא יהיה מדת הדין יכול לעכב עלינו, וכמו שכתב הבעל עקידה שעיקר בכל דבר הוא ההתחלה ואם נעשה ההתחלה שוב אין יכולין לעכב, עיין בפסוק "ושבת עד ה' אלקיך" [דברים ל, ב]. ועל כן, מעצה העמוקה של גדול העצה, יעץ והעלה איש אחד שיבוא עם 'פראיעקט' הזה לקנות את הארץ הקדושה ולבנותה, איש אשר לא ידע מהיהדות בין ימינו ושמאלו, וכל העוזרים שלו היו אנשים כערכו וכמותו, וכשראה המדת הדין והסטרא אחרא כל התנועה הזאת ממני יוצאה ומי המסייעים ומי המה הבונים, לא היתה לו חרדה כלל מפניהם, בחושבו כי המה מכת דיליה ומה יוכלו לעשות בארץ ולנו המה ולא לצרינו, כן היו חושבים המדת הדין והסטרא אחרא, על כן לא עיכבו הדבר - והוא על דרך שכתב לעיל רבינו הנועם אלימלך - וההתחלה נעשה ושוב אין בכוחם לבטל, והפקודה יהיה מתגדלת והולכת, וכל זה נעשה מעצה עמוקה של השי"ת. וכמו שאורו של משיח מעיקרא נשתלשל בכמו זה בעיטופים מכוערים ומיניה וביה, כמו כן עתה בעיקבתא של משיח דבא זמנו של משיח לבוא רק דצריך לזה הכנות של בנין הארץ, וכמו שכתבתי לעיל, היה מוכרח ג"כ

לעשות כן להתגנב מפני הסטרא אחרא, ומיניה וביה לשבור כוחם מכח של עצמם, על כן נבחרו לזה אנשים כמו אלה, והכל היא ממפעלות תמים דעים. וגם זה אמת וברור.²¹

ודע דכל מה שכתבתי על בוני הארץ וכיניתי אותם בשם 'רשעים' ח"ו, כל זה כתבתי לפי דעת הקנאים שמכנים אותם כן, וכתבתי אפילו לשיטתם אין הצדק אתם, שרחקו את מעשה הבנין מפאת שבוני הארץ אינם נראים בעיניהם, כי המה שלוחי דרחמנא ויסודתם בהררי קודש, וכמו שהוכחתי בכל מה שכתבתי עד כה, אבל לי לעצמי אינה נראה כן ואין דעתי מסכמת אתם, שבעיני המה אינם רשעים, רק זרע אמת, זרע אברהם יצחק יעקב, זרע בחונים, ורק המה כתינוק שנשבה בין העכו"ם, וכמו שהבאתי לעיל, ומצוה לאהוב אותם ולקרבם, כמו שכתב רבינו הרמב"ם [הל' ממרים פ"ג ה"ג]. ופוק חזי שרבינו הרבי מענדעלע מרימאנוב לא רצה לכנות את בן השני שבהגדה בשם 'רשע' ואמר רק 'בן השני', וכמו

כורש בונה אותה שהוא מכת ידיהו בוודאי לא יהיה בזה איזה קדושה, ועל כן שתקו ולא קיטרגו ולא עיכבוהו מלבנות, ואחר שכבר נבנה העיר ובית המקדש שוב לא היו יכולין לעכב.

ונראה לי עוד, דהיינו טעמא של עזרא שלא התחיל להחזיר את העולים למוטב תיכף בתחילת העלייה, רק אחר עשרים שנה שכבר היה הכל נבנה ומתוקן על מקומו עמד וטיהר אותם והפריש אותן מנשים נכריות, כמבואר בנחמיה [יג], ולמה לא עשה כן תיכף בתחילת עלייה. והכל מטעם הנ"ל, כדי להעלים מפני המקטרגים, דאילו עשה כן תיכף היה נראה בעליל להמקטרגים דרוצים להתקדש בארץ, והיו עולין ומקטרגין והיו מעכבין את כל הבנין, משא"כ עתה שעלו אנשים בעלי עבירות ועוד החזיקו במעשיהם, לא היו הסטרא אחרא וכת דיליה מתייראין מפניהם, מפני שאמרו אלו הן מכת דיליה לא היו מעכבין בדבר, ואחר שכבר היה נבנה עמד עזרא להפריש אותן ממעשיהם הרעים.

וזה המכוון במדרש הנ"ל, אמר הקב"ה גזר טב אנא, היינו במה שגזרתי שיבנה ע"י כורש בזה גזירה טובה נתתי לכם כדי למנוע הקטרוג, ואתון אמרין "ומעי המו עליו", גם אני אמרתי "ומעי מעי אותילה", היינו שגם לי היה כואב לעשות הבנין ע"י גוי, אבל מה אעשה שלא יכולתי לעשות באופן אחר ע"י צדיק מפני הקטרוג. עכ"פ ממדרש זה הוא ראייה ברורה למה שנעשה בזמנינו, ואלקים אמת יודע האמת איך לסבב הדברים. ודו"ק.

21. ובדברים שכתבתי בפנים יתיישב תמיהת כנסת ישראל המובא במדרש שיר השירים [ה, ד] בפסוק "דודי שלח ידו מן החור" [שה"ש ה, ד] (ופירש במתנות כהונה: 'שלח ידו מן החור', לעשות לי נסים ע"י כורש), אמר רבי אבא בר כהנא, וכי מה טיבו של חור זה להיות מגדל שרצים. אלא, כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע כל נסים שעשית לי ע"י כורש לא היה מוטב לעשותן לי ע"י דניאל וע"י אדם צדיק, אעפ"י כן [שם] "ומעי המו עליו". אמר רבי עזריה, אמר הקב"ה גזר טב אנא, אתון אמרין "ומעי המו עליו", גם אני אמרתי [ירמיה ד, יט] "ומעי מעי אותילה", עכ"ל המדרש.

ולכאורה באמת היא פלא, למה סיבב הקב"ה כן לבנות ירושלים ובית המקדש ע"י גוי ולא ע"י אדם צדיק, כפליאת הכנסת ישראל. אך לפי מה שהבאתי בפנים, דבעת שיש קטרוג והקב"ה רוצה בעמיו לעשות להם טובה וישועה, מוכרח לו כביכול להסתיר הדבר לפני המקטרגים כדי שלא יקטרגו, ולהסית דעתם מזאת הטובה, על כן אז בדור של עזרא שלא היו ראויים לנס, כמבואר בברכות פרק קמא [ד]. שראוי היה בימי עזרא לעשות להם נס אלא שגם החטא, על כן מוכרח היה להעלים הדבר מפני המקטרגים, ואילו היו הבונים אנשים צדיקים היה הדבר גלוי לעיני המקטרגים מה שרוצים לעשות בבנין הזה, על כן סיבב הקב"ה שיבנה ע"י גוי, וממילא היה בזה היסוד הדעת אל המקטרגים, מפני שאמרו אם

שכתבתי לעיל, וזה יהיה למוסר השכל לכמה וכמה שבנקל עושים את אדם הישראלי לרשע ולקרותו רשע, וח"ו לעשות כן, כי כולם המה זרע אהובים למקום ב"ה, וה' יערה עליהם רוח טהרה ממרום לטהר לבבם ויקרבם לעבודתו יתברך בזכות מצות היישוב שמוסרים נפשם עליה, אמן כן יהי רצון.

לעיל הבאתי דברי הש"ס דסנהדרין [צ"ב] דהשי"ת מחכה ואנו מחכין, רק מדת הדין מעכב את הגאולה, עיין זית רענן לרבינו בעל מגן אברהם על הילקוט [סוף פ' נשא] שכתב בפירוש התורת כהנים [מדרש י"ג מדות, פ"ב פיסקא ח] בפסוק "אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתתי" [תהלים צה, יא], כשישוב אפי יבואון אל מנוחתתי, עכ"ל התורת כהנים. ופירש בזה דהקב"ה מתחרט על השבועה, כדאיתא פרק קמא דחגיגה [י, א], ואמר כל זמן שהאף עומד לנגדי - היינו המקטרג - אי אפשר להם לבוא אל המנוחה, אבל כשישוב האף יבואון אל המנוחה. א"כ שמע מינה שנתן רשות למקטרג עד שיבוטל המבטל, עכ"ד. ועל כן, יען שיש רשות להם לקטרג מוכרח להעלים מהם, וכמו שכתבתי.

- יד -

ועוד נראה ראייה לדברינו הנ"ל דמהקב"ה נסבב הדבר בכוונה מיוחדת למנוע לעשות הבנין ע"י צדיקים תיכף מתחילה כדי למנוע הקטרוג עוד, ממדרש שיר השירים [ה, ה]: אמר ריש לקיש, מקודש הבית שלא עלה עזרא באותה שעה, שאילו עלה עזרא באותה שעה היה לשטן לקטרג ולומר מוטב שישמש עזרא בכהונה גדולה מלשמש יהושע בן יהוצדק כהן גדול, ויהושע בן יהוצדק היה כהן גדול בן כהן גדול, אבל עזרא ^{היה} ע"י שהיה אדם צדיק לא היה ראוי לשמש בכהונה גדולה כמותו. אמר רבי סימון, קשה הוא שלשלת יוחסין לפני הקב"ה להיעקר ממקומה, עכ"ל המדרש. ופירש במתנות כהונה: 'מקודש הבית', כלומר אשרי וטובה וקדושה היתה זאת אל הבית שלא עלה עזרא, לא היה ראוי שישמש יהושע כהן גדול באותה שעה כמו עזרא. 'קשה היא' וכו', שאעפ"י שהיה עזרא יותר ראוי לכהונה גדולה מיהושע, היתה נסבה מה' שלא יעלה עזרא, כדי שלא יעקור יהושע כהן גדול ממקומו, עכ"ד. ולכאורה קשה להבין במה דאמר ריש לקיש מקודש הבית שלא עלה עזרא, וכפירוש המתנות כהונה דאשרי וטובה וקדושה היתה לבית במה שלא עלה עזרא, דמה טובה וקדושה היתה לבית בשביל זה, הלוא אדרבא אם היה משמש בה אדם גדול וצדיק יותר מיהושע בן יהוצדק היתה לה קדושה עודפת. ועוד יותר קשה במה שאמר המדרש דאילו עלה עזרא היה השטן מקטרג לשום משרת העבודה ביד אדם צדיק וגדול מיהושע, הלוא לא זו הדרך של השטן להדר אחר שלימות העבודה טפי, אדרבא, מדתו הוא לקלקל ולהשחית את עבודת השם.

אבל נראה דהכוונה בזה, דאלמלי עלה עזרא באותה שעה היה השטן יכול לעשות איזה קטב מרירה ולעורר מחלוקת ופירוד לבבות הגורם סילוק השכינה מישראל ומבית ה', דהיה

מעמיד אנשים שיאמרו דהכהונה גדולה שייד לעזרא מפני שהוא צדיק יותר ואין ראוי לכהונה גדולה כמותו, ואחרים היו אומרים שהכהונה גדולה שייד ליהושע ע"י שהוא כהן גדול בן כהן גדול, והיה נעשה בזה חילוקי דעות ופירוד לבבות, וביני לביני היתה השכינה מסתלקת מהבית. על כן מנע הקב"ה עליית עזרא, כדי שלא ליתן פתחון פה להשטן לקטרג, ושפיר אמר המדרש מקודש הבית שלא עלה עזרא באותה שעה, וכפירוש המתנות כהונה דאשרי וטובה וקדושה היתה בזה אל הבית. והבן הדברים כי המה אמת לפענ"ד. עכ"פ מזה תבין דהרבה פעמים מעכב הקב"ה עליית הצדיקים, כדי למנוע הקטרוג. על כן גם בנידון שלפנינו בהבנין שנעשה בזמננו י"ל כן, שמנע הקב"ה מתחילה עליית הצדיקים כדי למנוע הקטרוג מעלינו, וכמו שכתבתי בפנים, והשי"ת יאיר עינינו לראות את האמת. ודו"ק.

ראיתי לנכון להביא לזה את דברי הגאון הצדיק המקובל מו"ה עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל, מספרו על התנא דבי אליהו [פ"ו] על מה שאמר בתנא דבי אליהו שם: אמר הקב"ה, יעקב לא עשיתי לו נסים מעולם וכל ימיו היה ישר לפני, שנאמר [בראשית כה, כז] "ויעקב איש תם", וכשהקב"ה זוכרו טופח שתי ידיו זו על גב זו, שנאמר [דברים לג, כח] "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב", עכ"ל. ופירש הנ"ל, ויעקב לא עשיתי לו נסים, כי אם היה רועה צאן ביגיע כפו והיה תם מן העבירה, ובכן "ויבוא יעקב שלם ויקן את חלקת השדה" [בראשית לג, יח-יט], ובזה הדרך בחר הקב"ה בישראל, ככתוב [תהלים קלה, ד] "כי יעקב בחר לו יישראל לסגולתו", וכמו שנאמר "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ" וגו', וזכור זאת עד "כי פדה ה' את יעקב" [ירמיה לא, י], 'את יעקב' ר"ל לעשות כיעקב על דרך הטבע, ולא לסמוך על נסים, כיעקב שלא סמך על נס²². ועל דא נקרא יעקב איש תם (זעיר אנפין), כי נסים הם בחינת מוחין דגדלות (חכמה בינה ודעת), משא"כ בדרך הטבע הוא זעיר אנפין בשכל אנושי אשר אין עליו קטרוג כל כך בדרך הטבע, כי אז אם בדרך הטבע למה נגרע מכל עם ולשון, וכאשר אומרים בשם הרב האר"י ז"ל בפייט [לסעודה שלישית] 'דבי מלכא בגילופין', כי בו מלובש 'הטבע' - גימטריא 'אלהים' - כי יד אלקים בטבע מלובש בו ואין בעל הנס מכיר בניסו, וע"י כן 'לית דינין דתקיפין', אין למדת הדין מקום לקטרג כמו שקיטרג בקריעת ים סוף הללו עובדי עבודה זרה וכו', אחרי כי בדרך המלך נעלה ברשות המלכיות וביגיע כפם, ובזה יסכר פיהם של כל המקטרגים, כי לא נלך בגדולות ובנפלאות (ר"ל בנסים) כי אם כמו "במסילה נעלה וגו' ונתתי מכרם, רק אין דבר ברגלי אעבורה" [במדבר כ, יט], אם הרשות נתונה ממלכי ארץ, ואיזהו פתחון פה יש על זה לקטרג עליו לא מלמעלה ולא מלמטה, על כן בזה הדרך וישכון ישראל שכינה עולמית בטח בדד עין יעקב, כמו שמפורש כאן מפי אליהו אשר עליו ניבאו הנביאים כי הוא יורה לנו את הדרך נלך בה קודם ביאת המשיח

22. ועיין רמב"ן וישלח [בראשית לב, ד] כי יעקב עשה הכל בטבע ולא סמך על נס, וידוע שמעשי יעקב היה סימן לבניו על עת שיבוא יעקב שעירה, עיי"ש.

"הנה אנכי שולח לכם את אליה" וגו' [מלאכי ג, כג], על כן בדרכי הגאולה הוא הנבחר והמיועד למורה דרך למבקשי ה' לאמיתו. על כן, בסעודה שלישית (בשבת) שהוא כנגד יעקב, להינצל מחבלי משיח עפ"י דרכו שעשה הכל בטבע ולא סמך על נסים, אנו אומרים בפייט 'דבי מלכא בגילופין', כי הקב"ה מלובש בו בטבע. 'קריבו לי חזו חילי דלית דינין דתקיפין' (ר"ל קריבו לי כל עמא ישראל, חזו חילי, חזו כוחי בדרכי אשר אני הולך בדרך הטבע דלית בזה דינים ומקטרגים), דעל מעשה נסים יש מקטרגים, אבל אם בדרך הטבע אין מקום לקטרג, כי למה נגרע מן כל אומה ולשון, אטו הם יותר טובים ממנו, על כן 'לבר נטלין ולא עאלין' הני כלבין דחציפין אשר מקטרגים על ישראל כי יסתם פיהם, עכ"ד. הרי לך כי מדת יעקב היה שלא לסמוך על נסים רק לעשות הכל בטבע, כדי שלא ליתן מקום למדת הדין לקטרג, ועל אופן זה הורה לנו יעקב אבינו לעשות בעת שישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש, היינו לעשות תחילה יישוב בארץ, ועי"ז יתקרב הגאולה, כי לא יוכל אז מדת הדין לעכב עלינו, ועל הקב"ה לעשות כחפצנו ולזכות אל הגאולה. וזה אמת וברור.

— טו —

בתנא דבי אליהו [פ"א]: "לשמור את דרך" [בראשית ג, כד] זו דרך ארץ, "עץ החיים" [שם] מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים, ואין 'עץ החיים' אלא תורה, שנאמר [משלי ג, יח] "עץ חיים היא למחזיקים בה". וכתב הרב הגה"צ הנ"ל בפירושו וזה לשונו: מלמד שדרך ארץ קדמה לתורה, וצריך ביאור איזהו דרך ארץ מכוון בזה. ולפי המבואר בילקוט [בלק רמז תשסח] "כי נגרשו מן הארץ" זה א"י, אפשר לומר דקמ"ל לאפוקי מן דעת מרגלים אשר מאסו הארץ ואמרו תורה מוקדם לא"י, על כן ביקשו שלא ליכנס לא"י כי אם להיות נשאר במדבר ללמוד תורה מפי משה רבינו ע"ה, שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, על כן בא לומר לנו כי דרך ארץ - זה הדרך המביא לארץ - הוא מוקדם לתורה, כמו שכתוב בספרי [פרשת ראה כח] מלמד ששיבת א"י מכריע את כל התורה, עכ"ד.

עוד כתב שם כי הסיבה אשר נכשלו המרגלים כאשר לא רצו ליכנס לא"י, כי יראו מן החטא שבה שהוא חמור ביותר מן חוץ לארץ, וחטאו בזה, כי בזה נדמו כמו אומות העולם שלא רצו לקבל ע"י כן את עול התורה, אך ישראל אמרו 'נעשה ונשמע' כי אמונתם רבה בו, והבא ליטהר מסייעין אותו, עכ"ל. הרי דאין לירא שמא ח"ו נחטא בשיבתנו בה, כי הבא ליטהר מסייעין אותו מן השמים.

— טז —

ואחר שביררתי לך מדברי חז"ל מכמה מקומות שגאולתינו העתידה יבוא לנו קימעא קימעא ולא בפעם אחת, וגם בנסים מלובשים בטבע העולם, ולא בנס נגלה ומפורסם רק

בהשתלשלות דברים טבעיים, יובן לנו מה דמבואר בירושלמי [מע"ש פ"ה ה"ב]: אמר רב אחא, זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד. ועיין שם בפני משה [ד"ה דכתיב] דכתב דהטובות על ישראל אינם באים אלא במדרגה, דמתחילה יבנה בית המקדש, ואח"כ יצמח ויעלה מלכות בית דוד ותהיה ישועה גמורה במהרה בימינו אמן, עכ"ד. והתוס' יו"ט [שם פ"ה מ"ב] מביא ירושלמי הלז, וז"ל התוס' יו"ט: ותנאי היה בדבר וכו', שהתקנה היתה שלא להעלות כדי שלא לעטר שוקי ירושלים הנתונה ביד האויבים, ואף אם יתבטל זה הטעם שיבנה בית המקדש ולא יהיה בית דין שבאותו הדור רשאי לבטל כי אולי לא יהיו גדולים מזה הבית דין, כי בנין ביהמ"ק קודם למלכות בית דוד, כדאיתא בירושלמי שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד, ונמצא שעד מלכות בית דוד יהיה לאויבים קצת ממשלה עלינו, וכמו שהיה בתחילת בית שני, ובשלוט האויבים ויהיו בירושלים לא נתבטל הטעם לגמרי, עכ"ל. הרי דיהיה נבנה ברשיון המלכות. וכן הביא ירושלמי זו רבינו השל"ה בבית דוד [סימן רסו].

וגם רבינו הרמב"ן בשיר השירים [ה, ג] בפסוק "האלף לך שלמה" כתב כן, וז"ל: ראשית הגאולה העתידה תהיה עפ"י רשיון המלכות, ויהיה קצת קיבוץ גלויות, ואח"כ יוסיף השי"ת שנית ידו, כדכתיב [דברים ל, ג] "ושב את שבותך" ואח"כ [שם] "ושב וקיבצך מכל העמים", עכ"ד.

וכן כתב הרד"ק בתהלים [קמז, ג] וז"ל: כי לה' לבדו התשועה והוא יסובבנה על ידי בני אדם, כמו שסיבב גלות בבל ע"י כורש, וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגוים שיעזור את רוחם לשלחם, עכ"ל.

וכן כתב ברבינו בחיי פרשת שמיני [ויקרא יא, ד-ז]: למה נקראת אומה זו אדום 'חזיר', שעתיד להחזיר עטרה ליושנה. והענין כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, מקדש ראשון בנה שלמה, בית שני זרובבל ברשות כורש, אבל הבית השלישי עתידה אומה זו לבנותה. וזהו שאמרו עתיד להחזיר עטרה ליושנה לפי שהחריבו וכו', ולעתיד ישוב עם שאר כל הכוחות לעזור לישראל כי ירבה השלום, עכ"ל.

ואני מצאתי עוד בפסיקתא [פסקא קומי אורי] וז"ל: תנו רבנן, בשעה שמלך המשיח נגלה בא אליהו ועומד על גג של בית המקדש והיה משמיע להם לישראל ואומר להם, ענוים הגיע זמן גאולתכם. וכתב שם בביאור לרבינו ר' זלמן מרגליות, וז"ל: 'עומד על גג בית המקדש', בירושלמי דמעשר שני [פ"ה ה"ב] הובא בתוס' יו"ט שם, דבנין ביהמ"ק יהיה ארבעים שנה קודם לביאת המשיח, לפי זה אתי שפיר 'עומד על גג בית המקדש' בפשיטות, עכ"ל. והיינו דיהיה נבנה תחילה ברשיון המלכות.

והלום מצאתי להגאון רבי שלמה קלוגר, בסידור יעב"ץ, [יריעות שלמה, רנו] בתפילת מוסף

לשלש רגלים - 'בנה ביתך כבתחילה וכוונן מקדשך על מכונו והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו'. וכתב כי לכאורה היא כפל לשון, ובפרט מ"ש 'בנה ביתך כבתחילה', הרי לא יהיה כבתחילה רק יהיה של אש. אך נראה דכאן מרמז מה שכתב התוס' יו"ט במס' מעשר שני [פרק ה], דתחילה יהיה נבנה ביהמ"ק ע"י מלכות, ואח"כ יהיה בנין שלו ית' באש. ולכך מדויק זה הנוסח התפילה, דאנו מבקשים 'בנה ביתך כבתחילה' ע"י אדם, ואח"כ 'וכונן מקדשך על מכונו' שיהיה ע"י הקב"ה, עכ"ד.

ובאמת גם בתלמודינו הבבלי אמרו במגילה [יז, ב] בסדר הברכות מאנשי כנסת הגדולה, וכיון דנבנית ירושלים בא דוד, שנאמר [הושע ג, ה] "ואחר ישובו בני ישראל וביקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם", עיי"ש. וממילא דעד ביאת משיחנו בב"א יהיה נעשה כל זה ברשות והסכמות המלכיות. וכן כתב האברבנאל בספר משמיע ישועה [מבשר טוב השלישי, נבואה ט] דע"י הגוים עצמם יהיה הנס הזה, עכ"ל. וכן כתב מהריב"ח (אביו של מהרלב"ח) בהקדמה לעין יעקב [ד"ה והיתה], שהשי"ת יתן בלב המלכים להכיר האמת, עיי"ש.

ונראה דיש סמך לכל דברי חז"ל הנ"ל מדברי הנביא בישעיה [מה, כה - מה, א] שאמר, "מפר אותות בדים וקוסמים יהולל, משיב חכמים אחור ודעתם ישכל, מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים, האומר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבותיה אקומם, האומר לכורש רועי וכל חפצי ישרים, ולאמר לירושלים תיבנה והיכל תווסד, כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו" וגו' (ורש"י פירש: 'למשיחו', כל שם גדולה קרויה משיחות). וראיתי לרבינו הרמב"ם באגרת תימן [ד"ה אבל מה] שכתב דנבואה זו של 'מפר אותות בדים משיב חכמים אחור ודעתם ישכל מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים' האומר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבותיה אקומם' מדברת מימות המשיח מהרה יתגלה, לפי שחשבו העכו"ם שאומה זו לא יהיה לה לעולם ממשלה ולא יגאלו מן השעבוד שהם בו, וכל החכמים כולם פה אחד בעצה זאת, יפר הקב"ה מחשבותם וסברתם הנכחשת, ואז יגלה המשיח, שכן אמר ישעיה בביאור ענין זה: 'מפר אותות בדים וקוסמים יהולל משיב חכמים אחור ודעתם ישכל מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישרים' האומר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה וחרבותיה אקומם' עכ"ל. הרי דרבינו הרמב"ם כתב דנבואה זו על גאולה דעתיד נאמר.

ועתה נדרוש סמוכין, דכיון דהנביא הסמיך נבואה זו לנבואה דכורש 'האומר לכורש רועי (ופירש רש"י: 'רועי', מלך שלי) וכל חפצי ישרים ולאמר לירושלים תיבנה והיכל תווסד כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו', משמע דגם נבואת ישעיה על גאולתנו יהיה באופן זה, דתחילה יבנה ירושלים ע"י רשיון המלכות דיתנו רשות לשוב לא"י ולבנותה ויבנו ביהמ"ק, ואח"כ ישתלשל משיבה זו גאולה אמיתית, כמו שאמרו חז"ל [ברכות ד, א] דבאמת ראוי היה גם מכורש להשתלשל גאולה אמיתית ושלימה רק גרם החטא. אבל משיבה זו של